

Секція 2

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ РІЗНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

УДК 159.9:351.74(477)''1921/2018''

Володимир Анатолійович ГРЕЧЕНКО,

завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

факультету № 6 (права та масових комунікацій)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6046-0178>;

Яна Сергіївна ПОСОХОВА,

старший викладач кафедри соціології та психології

факультету № 6 (права та масових комунікацій)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3374-3930>

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МІЛІЦІЇ ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ – ПОЛІЦІЇ 2015–2018 РОКІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Аналізуються основні аспекти професійної підготовки працівника міліції в Українській СРР на початку 1920-х рр. порівняно з сучасною підготовкою поліцейських в Україні, відзначається їх спрямованість, зміст, аналогії у цьому процесі та відмінності.

Спроби професійної підготовки кадрів для міліції почалися зразу ж після закінчення Української революції. Вважалося за необхідне, щоб «усі міліціонери були ґрунтовно ознайомлені з партійною програмою, радянським будівництвом і своїми обов'язками, для чого визнати бажаним проведення занять із чинами міліції з питань політичних, радянського будівництва, теоретичного викладання обов'язків міліції, практичної роботи (укладання протоколів, усіяких актів, дізнань і т. ін.), військового та постового навчання» [1, с. 193].

Система підготовки кадрів міліції розвивалася стихійно. Місцева влада, залучаючи у свої лави нових співробітників, які навіть не знали службових функцій, проявляла ініціативу, створювала різні «командно-технічні курси міліції», «курси червоних міліціонерів», «міліцейські курси», «школи міліціонерів». Діапазон термінів підготовки був широким – від 2 до 8 місяців, з кількістю тих, хто навчався від 30 до

200 осіб (мабуть, це було пов'язано з бюджетними можливостями місцевих рад). Губернські управління міліції самі розробляли програми навчання, але при цьому спостерігався так званий «перегин у бік статутів військових і стройових» [2, с. 80].

Водночас перші створювані міліцейські курси не ставили перед собою завдання професійної підготовки кадрів міліції й мали ознайомчий характер, фактично здійснюючи первинне професійне навчання. Проте вони і не могли претендувати на більш високий рівень професійної підготовки хоча б через те, що значна частина тих, що навчалися, була неписьменною та малограмотною. Крім того, за такий короткий термін (від 2 тижнів до 2 місяців) вони не могли повноцінно реалізувати інші завдання. До того ж і у самих організаторів шкіл і курсів не було належних знань і досвіду у справі професійної підготовки кадрів міліції, найчастіше вони орієнтувалися на власну інтуїцію, проявляючи величезне бажання, сміливо бралися за незнайомий напрям роботи. Тому перший етап формування системи професійного навчання співробітників міліції відбувався стихійно й безсистемно. Під час інспекторських перевірок, проведених у лютому–березні 1921 р., було виявлено, що переважна більшість міліціонерів, навіть комскладу, мають лише загальне уявлення про свої службові обов'язки та не дотримуються службової дисципліни. Курсантам курсів міліції пропонувалося опанувати дисципліни загальноосвітнього характеру, такі як суспільствознавство, українська мова й література, математика, фізика, біологія та ознайомитися з основами права. Згодом програма підготовки складалася з чотирьох циклів. Під час проходження першого курсанти вивчали загальні дисципліни та загальноправові питання, знайомилися із судочинством та основами організації правоохоронної системи. У рамках другого циклу було об'єднано дисципліни ідейно-політичного спрямування (історія компартії, робітничого руху, Громадянської війни та ін.). Третій цикл було присвячено практиці міліцейської служби, взаємодії міліції з органами влади та іншими правоохоронними органами. Четвертий цикл цілкомито відводився на вивчення різноманітних статутів з питань міліцейської служби. Пріоритет надавався розвитку практичних навичок курсантів, які виконували різноманітні завдання з порядку проведення дізнання, укладання та оформлення протоколів на місці злочину, а також вправ, що сприяють розвитку спритності й умінню швидко орієнтуватися в різноманітних ситуаціях. Рядовому складові у вільний від несення служби у районних відділеннях час читалися лекції та проводились бесіди відповідно до 36-годинної програми, затвердженої Головніліцією України [3, арк. 93]. Цикл лекцій передбачав вивчення широкого кола

питань – обов'язків працівників міліції на роботі й поза нею, особливостей постової служби, боротьби з хуліганством, спостереження за порядком на вулицях, площах, базарах, у міських садах та інших місцях масового перебування жителів міста.

До обов'язків міліціонерів входило і знання порядку стягнення штрафів за порушення обов'язкових постанов виконкомів, нагляд за виконанням правил торгівлі й промислів, спостереження за дотриманням жителями правил санітарії та гігієни в місті, боротьба з незаконним виготовленням і збутом продуктів тасмного винокуріння (самогоноваріння) та сприяння органам безпеки (ДПУ) в боротьбі з контрреволюцією. Для міліцейського складу стали обов'язковими стройова підготовка (12 годин на місяць), вивчення стрілецької зброї та практичні заняття (16 годин) [3, арк. 94–96]. Отже, професійна підготовка міліціонерів на початку 1920-х рр. мала недостатньо організований, несистемний надмірно політизований характер. Проте все-таки вона надавала змогу правоохоронцям оволодіти деякими основами знань та навиків.

2015 рік для України відзначився багатьма соціально-політичними перетвореннями в суспільстві, але помітний «слід» в історії залишив період реформування правоохоронної системи. 2 липня 2015 року Верховна Рада України прийняла Закон України № 580-VIII «Про Національну поліцію» [4]. Згідно ст. 52 Закону України «Про Національну поліцію» конкурс в поліцію обов'язково проводиться серед осіб, які вперше приймаються на службу з призначенням на посади молодшого складу. В результаті проведених реформ, проголошеною метою яких є повне «перезавантаження» дискредитованої системи міліції, правоохоронна система України поповнилася численними свіжими кадрами – поліцейськими.

Даний законодавчий документ став початком нового етапу розвитку правоохоронної системи України. У зв'язку з цим, постала проблема якісної професійної освіти нових поліцейських, рівень підготовки яких відповідав би європейським стандартам. На базі навчальних закладів зі специфічними умовами навчання в системі МВС України були створені так звані курси первинної професійної підготовки, а майбутнім поліцейським, які проходили навчання було присвоєну статус – слухачі. Першими курси первинної професійної підготовки пройшли працівники Департаменту патрульної служби Національної поліції України, термін навчання яких на початку коливався від 2 місяців до 4,5 місяців. Вже потім навчання розпочали працівники інших поліцейських підрозділів: слідчі, дільничні, поліцейські особливого призначення, поліцейські ювенальної превенції

та інші. Строки підготовки, яких визначалися відповідними навчальними програмами (планами) в залежності від підрозділу. Програма підготовки поліцейських складалася з нормативної (близько 25 дисциплін) і варіативної (близько 16 дисциплін) частини. Тематичний план нормативної частини та час відведений на її вивчення складається з загально-професійної підготовки (86 годин) та професійно-теоретичної (340 годин), в яку входить також вогнева та тактична підготовка. Щодо варіативної частини можна сказати, що кількість навчальних годин та специфіка предметів, залежить від поліцейського підрозділу. В даній частині вивчаються основи діяльності, службова документація, службовий вишкіл, надання домедичної допомоги та ін. Навчальні програми розробляються кадровим підрозділом апарату Національної поліції, а освітній процес забезпечується висококваліфікованими кадрами з залученням міжнародних фахівців.

Отже, порівнюючи правоохоронні кадри України з різницею майже в 100 років, можемо сказати, що відсутність якісної освіти в 1920-х рр. та брак кваліфікованої підготовки, не забезпечували належні умови для здійснення професійного навчання тогочасних міліціонерів, не приділялася значна увага блоку юридичних дисциплін та не було зорієнтовано навчання на всебічний розвиток особистості правоохоронця. Щодо професійної підготовки поліцейських 2015–2018-х рр. варто зазначити, що термін навчання у них майже однаковий з 1920-м роком, але наявність якісних навчальних програм, кваліфікованих фахівців та використання міжнародних стандартів професійної підготовки, сприяли високому рівню поліцейських, навіть за доволі короткий проміжок часу, що забезпечило достатньо високий рівень їх професіоналізму і компетентності під час виконання професійних обов'язків.

Список бібліографічних посилань

1. Сокурєнко В. В., Бандурка О. М., Грєченко В. А. Підготовка охоронців правопорядку в Харкові: 100 років історії (1917–2017 рр.) : До 100-річчя подій Української революції : монографія. Харків : Золота миля, 2017. 496 с.
2. Кожевина М. А. Милицейское образование в Советской России: организация и правовое регулирование (1918–1991 гг.) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. М., 2005. С. 80.
3. Державний архів Харківської області. Ф. 563. Оп. 1. Спр. 305-а. Арк. 93–96.
4. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Ст. 2075.

Отримано 11.02.2018

